

Monumentnummer*: 514642

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 10 augustus 2001
Kadaster deel/nr 82732/139

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*					
Bilthoven	De Bilt	Utrecht					
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Professor Bronkhorstlaan	10 G	G	118	3723 MB	Bilthoven		
Professor Bronkhorstlaan	10 G	G	56	3723 MB	Bilthoven		
Professor Bronkhorstlaan	10 G	G	58	3723 MB	Bilthoven		
Professor Bronkhorstlaan	6			3723 MB	Bilthoven		
Professor Bronkhorstlaan	10 G	G	42	3723 MB	Bilthoven		
Professor Bronkhorstlaan	24			3723 MB	Bilthoven		
Professor Bronkhorstlaan	10 G	G	60	3723 MB	Bilthoven		
Professor Bronkhorstlaan	10 G	G	54	3723 MB	Bilthoven		
Professor Bronkhorstlaan	10 G	G	32	3723 MB	Bilthoven		
Professor Bronkhorstlaan	10 G	G	62	3723 MB	Bilthoven		
Professor Bronkhorstlaan	10 G	G	116	3723 MB	Bilthoven		

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
De Bilt	A			3234

Omschrijving**

Omschrijving

Een evenwijdig aan de noordzijde van de hoofdasje gelegen HOOFDGEBOUW, op samengestelde plattegrond, bestaande uit een evenwijdig aan het plein gelegen hoofdvolume van twee en drie bouwlagen met hoofdingang. Haaks hierop bevindt zich aan de achterzijde een lange vleugelpartij in noord-zuid richting van één bouwlaag. Deze vleugel heeft vier haaks geplaatste secundaire

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

vleugels in oost-west richting, twee aan elke zijde die in elkaars verlengde liggen. Op de zuidelijke kruising is als accent een lichtkoepel onder tentdak gezet. De noordelijke secundaire vleugels hebben een L-vormige plattegrond en zijn langer dan de zuidelijke. Aan ieder uiteinde van laatstgenoemde vleugels bevinden zich twee schuin geplaatste paviljoens waarvan één in het bezit is van een houten LIGHAL (noordoost). Het bouwvolume aan het plein bestaat uit een middendeel van drie bouwlagen met in het verlengde daarvan twee korte vleugels van twee bouwlagen. De bouwdelen, die in de voor- en achtergevel als één geheel zijn opgevat, hebben met rode Hollandse pannen gedekte zadeldaken. In het midden is op de nok een klokkenstoel onder koperen spits met windvaan gezet. De gevels zijn in geel baksteen uitgevoerd, waarbij de voegen platvol geborsteld zijn. De vensters in de gevel hebben stalen kozijnen met roedenindeling en zijn verschillend van formaat. Grotere vensters hebben een betonnen latei.

De voorgevel heeft een symmetrische indeling en is negen vensterassen breed. De op de middenas geplaatste hoofdingang ligt verdiept in de gevel en wordt gevormd door drie, getrapt achter elkaar liggende, getoogde ontlastingsbogen die rusten op natuurstenen, gebiljoende aanzetstenen. De afgeschuinde hoeken van de portiek zijn verfraaid met natuurstenen reliëfs van Mari Andriessen. De reliëfs zijn opgebouwd uit drie op elkaar geplaatste natuurstenen banden. Het hoofdafereel op het linker reliëf stelt een zieke arbeider voor die het sanatorium betreedt om te genezen. De kleinere reliëfs verwijzen naar het genezingsproces in het sanatorium, weergegeven door een stralende zon, een arts die de patiënt onderzoekt en een zuster die bij een bed staat. Het reliëf rechts laat de terugkeer van de genezen arbeider zien. Ook hier zijn drie kleinere reliëfs die verwijzen naar het leven in het sanatorium. Boven de ingang is in smeedijzeren letters de naam van het ziekenhuis en bouwjaar vermeld. In de derde bouwlaag zijn twee in geneeskundige symbolen vormgegeven muurankers bevestigd.

De achtergevel heeft een asymmetrische indeling. Op de rechterhoek bevindt zich een loggia in de tweede bouwlaag. De loggia is aan twee zijden met een rondboog opengewerkt. In het hogere geveldeel zijn twee Vlaamse gevels onder steekkap geplaatst. De toppen daarvan zijn afgedekt met verticale messing-in-groef delen.

In het interieur bevindt zich een monumentale hal met trappartij. Deze is geheel uitgevoerd in schoon metselwerk. Een hoge plint is uitgevoerd in Vlaams verband gemetselde blauw geglazuurde baksteen. De muur daarboven is uitgevoerd in halfsteensverband van rode baksteen. De hal wordt door middel van ontlastingsbogen op natuurstenen aanzetstenen en consoles begrensd. Bij binnenkomst links, bevindt zich een vensterpartij met loket en in verschillende geeltinten uitgevoerde glas-in-lood ramen. Voorbij de linkergang bevindt zich een gemetselde bordestrap, waarvan de treden in hout zijn uitgevoerd. De gangen en hal hebben travertijn vloeren. Het trappenhuis heeft een driedelig venster met muurdammen, natuurstenen aanzetten en onderdorpels. De vensters hebben glas-in-lood ramen van Henri Jonas, voorstellende zieke mensen die rond Christus zijn gegroepeerd. Het venster bepaald de lichtinval van de hal. De verdieping van de hal heeft een lagere, in blauw geglazuurde steen gemetselde plint dan de begane grond. De eveneens in blauw geglazuurde steen uitgevoerde borstwering heeft kleine kruisvormige uitsparingen. De dispositie van de vleugels aan de achterzijde van het hoofdvolume is, in relatie met de open ruimten ertussen, een belangrijke karakteristiek. Daarnaast spelen hoogte, vorm en kleurgebruik van de oorspronkelijke bebouwing een bepalende rol in het aanzicht van het complex. De gebouwen hebben voornamelijk één bouwlaag en worden gedekt door zadeldaken die met rode Hollandse pannen gedekt zijn. De gevels zijn uitgevoerd in gele baksteen, waarin vensters met stalen of houten kozijnen van diverse grootte zijn gezet.

Alle latere, voornamelijk na-oorlogse toevoegingen en die als van ondergeschikt belang worden aangemerkt, zijn in de meeste gevallen lager uitgevoerd en hebben de oorspronkelijke dispositie niet doorbroken, waardoor hun verstoring in dat opzicht ondergeschikt is. Zij hebben nochtans het zicht op veel oorspronkelijke gevels ontnomen.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Aan het uiteinde van de noordelijke vleugel rechts, bevindt zich een voormalige lighal, waarvan het exterieur in nagenoeg oorspronkelijke staat verkeert. De lighal bestaat uit een houten opbouw op gemetselde plint onder een lessenaarsdak met overstek. De oorspronkelijk open pui aan de zuidzijde is thans dichtgezet met ramen.

Waardering

Het hoofdgebouw met lighal van het ziekenhuis Berg en Bosch is van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische waarde als onderdeel en uiting van een medische strijd tegen de ziekte TBC, alsmede vanwege de architectuurhistorische waarde door de dispositie van de vleugels en het materiaal- en kleurgebruik en als goed voorbeeld van een sanatorium-hoofdgebouw in Delftse Schoolstijl. Tevens van waarde als onderdeel in het oeuvre van de architecten Koldewey en Van Moorsel. Het hoofdgebouw is tevens van algemeen belang vanwege de ensemblewaarde als onderdeel van het complex.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Gezondheidszorg

Functie

Sanatorium

---

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument